

АНОТАЦІЯ

Самер Хамді Ареф Аль Равашдех. Дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної і природної спадщини Йорданії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю – 022 Дизайн. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2021.

У **ВСТУПІ** зазначено актуальність дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет роботи, а також визначено наукову новизну та практичну цінність.

У Розділі 1 **«ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ»** обґрунтовано терміни та поняття, які використано у даній роботі, проаналізовано стан дослідження питання, сформовано методикку проведення дисертаційної роботи.

У підрозділі 1.1. **«Понятійно-категорійний апарат дослідження»** зазначено, що термінологія спирається на існуючі документи у пам'яткоохоронній діяльності (Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, 1972) та на визначення, прийняті у світовій та українській теорії дизайну.

У підрозділі 1.2. **«Стан дослідження питання та огляд інформаційних джерел»** наукові матеріали, що склали теоретичну основу дослідження, проаналізовано за такими групами: наукові праці із суміжних дисциплін; дослідження питання глобалізації та національної ідентичності в дизайні; публікації у галузі музеєзнавства та збереження пам'яток культурної спадщини; фундаментальні загальнотеоретичні та методологічні праці у сфері дизайну та візуальних комунікацій; праці, що висвітлюють проблеми предметно-просторового та візуально-комунікативного дизайну експозицій; дослідження питань графічного дизайну Йорданії.

У підрозділі 1.3 **«Емпірична база та методи дослідження»** представлено алгоритм проведення даної роботи. Базовим у проведенні роботи є

загальнофілософський діалектичний метод. Дослідження ґрунтується на використанні історичного, системного та культурологічного підходів. На теоретичному загальнонауковому рівні були використані методи аналізу та синтезу зібраного матеріалу, методи порівняння, класифікацій, графічного моделювання, узагальнення. До спеціальних методів були залучені методи морфологічного, композиційного, художньо-образного, конструктивно-технічного, структурно-семіотичного аналізу. Емпіричну базу дослідження сформував матеріал, зібраний автором у процесі натурних обстежень об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії. Всього було проаналізовано 16 об'єктів культурної спадщини та 2 об'єкти природної спадщини країни.

У розділі 2 **«ВЗАЄМОВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ЛОКАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ДИЗАЙНУ В ЙОРДАНІЇ»** проаналізовано історичний контекст формування культурної спадщини Йорданії, визначено соціальні та економічні передумови розвитку дизайну в країні сьогодні, з'ясовано, яку роль відіграють глобалізаційні тенденції у розвитку регіонального дизайну країни.

Підрозділ 1.2 **«Історична обумовленість культурно-мистецької самобутності у формуванні дизайну в Йорданії»** присвячений аналізу історичних етапів розвитку країни та їх значення для формування культурної самобутності сьогодні. Територія, яку займає сьогодні Йорданія, тисячоліттями знаходилася на межі зіткнення великих цивілізацій минулого і свій слід тут залишили практично всі учасники тривалого історичного процесу. Для формування мультикультурної спадщини Йорданії особливо велике значення мали античний період, доба Візантії та середньовіччя. Тоді були створені об'єкти, які сьогодні сформували «золотий фонд» не лише йорданської культури, але є надбанням світового масштабу.

У підрозділі 2.2 **«Глобалізаційні тенденції у сучасній дизайнерській діяльності»** з'ясовано значення глобалізаційних тенденцій у сучасному розвитку дизайнерської діяльності. Виявлено основні чинники глобалізації дизайну: економічний, політичний, соціальний, екологічний, інформаційний, освітній. Відмінною ознакою є різне втілення дизайну у кожній окремо взятій

країні за рахунок етнічної культурної самобутності, носіями якої є творці об'єкту дизайну, сам об'єкт та процес творення.

Визначено, що глобалізаційні процеси у сфері дизайну виявляють загальні принципи гармонізації, функціональності, екологічного та ергономічного підходів і, водночас, унаочнюють проблему ідентичності окремих етносів. У дослідженні виявлено, що ціннісну основу регіонального дизайну Йорданії формує сьогодні багатий культурно-мистецький спадок, а саме, традиції каліграфічного письма та орнаментування, народне ремесло та декоративно-ужиткове мистецтво.

У підрозділі 2.3 *«Сучасний стан розвитку графічного дизайну в Йорданії»* проаналізовано основні етапи становлення дизайнерської діяльності в країні, а також визначено потенціал сучасної підготовки дизайнерів для вирішення завдань щодо дизайну візуальних комунікацій.

Розділ 3 **«СКЛАДОВІ ДИЗАЙНУ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНКАЦІЙ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЙОРДАНІЇ»** ґрунтується на емпіричному матеріалі.

У підрозділі 3.1 *«Характеристика об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії»* проведена їх систематизація. Усі об'єкти культурної спадщини були розділені за періодами їх створення та належністю до певної культури. Таким чином були визначені об'єкти античної спадщини: Петра, Джераш, Гадара, Пелла, об'єкти, зосереджені в Аммані; об'єкти християнської сакральної спадщини: Мадаба, Маунт Небо; об'єкти християнської мілітарної спадщини: замки хрестоносців Ель-Карак і Шобак; об'єкти ісламської спадщини: замки Аджлун, Кусейр-Амра, Каср аль-Халлабат, Каср аль-Харрана, Каср аль-Мушатта. Серед об'єктів природної спадщини були визначені Ваді-Рам та Мертве море.

У підрозділі 3.2 *«Візуальні комунікації у підсистемі предметно-просторового середовища»* проаналізовано дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини за такими блоками: інформаційні системи статичного середовища (системи туристичної навігації та науково-допоміжного супроводу) та інформаційні системи динамічного середовища (інтерактивні інформаційні стенди, відеомеппінг, інсталяції). Встановлено, що у

дизайні візуальних комунікацій предметно-просторового середовища накопичений як позитивний досвід (типологічна різноманітність об'єктів культурної та природної спадщини, що дозволяє апробувати креативні підходи у дизайні; різноманітність, що сприяє напрацюванню оптимальних зразків; розвиток оригінальних способів подачі інформації), так є недоліки (нерівномірність забезпечення інформаційними системами об'єктів; відсутність єдиних підходів та стандартів формування інформаційних систем та подачі науково-допоміжного супроводу; неповна забезпеченість сучасними інформаційними системами динамічного середовища та інформаційними системами, які б дозволяли доступ до даних про об'єкт для осіб з обмеженими фізичними можливостями).

У підрозділі 3.3 **«Логотип, як основний елемент візуальної ідентифікації об'єкту культурної та природної спадщини»** виявлено, що у системі візуальних комунікацій логотип є одним із базових елементів та дозволяє найточніше ототожнити об'єкт культурної чи природної спадщини відповідно до його історико-культурної характеристики. Основними підходами у дизайні візуальної ідентифікації об'єктів культурної та природної спадщини визначено універсальний (використання універсальних знаків, перевірених форм та загальновідомих образів) та унікальний (використання традиційних графічних кодів). Констатовано недостатню забезпеченість більшості пам'яток логотипами та графічними стандартами, що суттєво ускладнює ідентифікацію інформації про них у предметно-просторовому, друкованому та цифровому середовищі.

У підрозділі 3.4 **«Візуальні комунікації в підсистемі друкованого середовища»** розглянуто дизайн візуальних комунікацій у друкованому середовищі з огляду на: особливості та активність використання елементів візуальної ідентифікації у друкованій та сувенірній продукції з визначенням її дієвості чи недієвості за низкою функцій; візуальні характеристики малих поліграфічних форм; особливості дизайну корпоративної періодики та книжкових видань; характер та упізнаваність друкованих рекламних носіїв.

У підрозділі 3.5 **«Візуальні комунікації у підсистемі цифрового середовища»** на підставі аналізу вебсайтів, додатків, окремих віртуальних турів та

мультимедійних презентацій було доведено недостатнє використання можливостей цифрового середовища та запропоновано низку підходів для формування даної системи: у вебдизайні – апеляція до шрифтової та орнаментальної своєрідності; використання пріоритетних традиційних кольорових моделей. При формуванні віртуальних реконструкцій у просторовій структурі – активне освоєння та адаптація до умов середовища можливостей відеомепінгу; формування сценарію, базованого на традиції. При формуванні мультимедійних презентацій та віртуальних онлайн турів: апеляція до етнокультурної своєрідності, використання упізнаваних національних мотивів.

У розділі 4 **«ВІЗУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ТА ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ ЙОРДАНІЇ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ: ПОРІВНЯННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»** проведено порівняльний аналіз дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії з іншими країнами, визначено перспективи їх розвитку.

У підрозділі 4.1 *«Порівняння дизайну візуальних комунікацій культурних та природних комплексів Йорданії з іншими країнами»* встановлено, що стан дизайну візуальних комунікацій відповідає ситуації розглянутих країн Європи, Азії та Африки, а їх розробка і представлення відбувається за подібними сценаріями у сфері предметно-просторового дизайну та дизайну поліграфічної продукції. Проте, у порівнянні з деякими європейськими країнами, спостерігається недостача візуальних комунікацій у цифровому середовищі.

У підрозділі 4.2 *«Принципи формування дизайну візуальних комунікацій культурних та природних комплексів у Йорданії»* сформульовані базові принципи формування дизайну. До функціонально-ергономічних принципів належать: принцип безпеки та мінімального втручання у пам'ятку, доступності до об'єкту культурної та природної спадщини, дублювання інформаційних систем. До естетично-художніх: принципи єдності дизайну візуальних комунікацій («візуальний паттерн країни») та принцип дотримання художніх засад дизайну візуальних комунікацій. Семіотичний принцип є реалізований через відповідність дизайну візуальних комунікацій об'єкту, який забезпечує

ідентифікацію об'єкту культурної та природної спадщини у регіональному та міжнародному контексті.

У підрозділ 4.3 *«Перспективи розвитку дизайну візуальних комунікацій»* окреслено наступні перспективи: розробка та прийняття спеціальної програми щодо дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини на державному рівні; приведення до єдиного стилю (візуальний паттерн країни) дизайну візуальних комунікацій усіх об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії; збалансування системи дизайну візуальних комунікацій; розвиток систем мультимедійного дизайну на об'єктах культурної та природної спадщини Йорданії; вдосконалення системи дизайну візуальних комунікацій цифрового середовища (створення спеціальних сайтів для окремих об'єктів, наукових сайтів); формування стратегії та програми комплексного пристосування об'єктів культурної та природної спадщини для потреб осіб із фізичними можливостями; розвиток системи дизайнерської освіти, зокрема, уведення у навчальні програми дисциплін, пов'язаних із вебдизайном та мультимедійним дизайном.

У **ВИСНОВКАХ** підведені підсумки наукового дослідження.

Ключові слова: дизайн візуальних комунікацій, Йорданія, глобалізація, регіональні тенденції, культурна і природна спадщина.

ABSTRACT

Samer Hamdi Aref Alrawashdeh. Design of visual communications of Jordanian cultural and natural heritage sites. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 022 Design. – Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2021.

The **INTRODUCTION** defines the relevance of the study, formulates the purpose, objectives, object and subject of the work, as well as identifies the scientific novelty and practical value.

In section 1 **«THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF THE RESEARCH»** we have substantiated the terms and concepts used in this work, analyzed the state of research, formed the methodology of the dissertation.

In subsection 1.1. *«The conceptual and categorical apparatus of research»* states that the terminology is based on existing documents in the field of monument protection (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972) and on the definitions adopted in world and Ukrainian design theory.

In subsection 1.2 *«The state of research and review of information sources»* scientific materials that formed the theoretical basis of the study are analyzed in the following groups: scientific papers in related disciplines; research on globalization and national identity in design; publications in the field of museum studies and preservation of cultural heritage monuments; fundamental general theoretical and methodological works in the field of design and visual communications; works that highlight the problems of subject-spatial and visual-communicative design of exhibitions; research on graphic design issues in Jordan.

Subsection 1.3 *«Empirical basis and research methods»* presents the algorithm for this work. The general philosophical dialectical method is basic in carrying out the work. The research is based on the use of historical, systemic and cultural approaches. At the theoretical general scientific level, methods of analysis and synthesis of the collected material, methods of comparison, classifications, graphic modelling, generalization were used. The methods of morphological, compositional, constructive-technical, structural-semiotic analysis were involved in special methods. The empirical basis of the study was formed by the material collected by the author in the process of field surveys of cultural and natural heritage sites of Jordan. A total of 16 cultural heritage sites and 2 natural heritage sites were analyzed.

Section 2 **«INTERACTION OF GLOBALIZATION AND LOCAL TRENDS IN MODERN DESIGN PRACTICE IN JORDAN»** analyzed the historical context of the development of the global cultural heritage in Jordan.

Subsection 1.2 *«Historical conditionality of cultural and artistic identity in the formation of design in Jordan»* is devoted to the analysis of historical stages of

development of the country and their significance for the formation of cultural identity today. The territory occupied by Jordan today has been on the verge of a clash of great civilizations of the past for thousands of years, and almost all participants in the long historical process have left their mark here. The ancient period, the Byzantine period and the Middle Ages were especially important for the formation of Jordan's multicultural heritage. These objects have formed a «golden fund» not only of Jordanian culture, but have also become world heritage sites.

Subsection 2.2. *«Globalization trends in modern design»* explains the importance of globalization trends in modern design. The main factors of design globalization are revealed: economic, political, social, ecological, informational, and educational. A distinctive feature is the different embodiment of design in each country due to ethnic cultural identity, which is carried by the creators of the design object, the object itself and the process of creation. It is determined that globalization processes reveal general principles of harmonization, functionality, ecological and ergonomic approaches and, at the same time, illustrate the problem of identity of separate ethnic groups. It is showed that the value base of Jordan's regional design today is formed by a rich cultural and artistic heritage, namely, the traditions of calligraphy and ornamentation, folk crafts and decorative and applied arts.

Subsection 2.3 *«The current state of development of graphic design in Jordan»* analyzes the main stages of development of design activities in the country, as well as identifies the potential of modern training of designers to solve problems related to the design of visual communications.

Section 3 **«COMPONENTS OF THE DESIGN OF VISUAL COMMUNICATIONS OF JORDAN'S CULTURAL AND NATURAL HERITAGE OBJECTS»** is based on empirical material.

Subsection 3.1 *«Characteristics of Jordan's cultural and natural heritage sites»* systematized these sites. All cultural heritage sites were divided according to the periods of their creation and belonging to a certain culture. Thus were identified objects of ancient heritage: Peter, Jerash, Gadara, Pella, objects concentrated in Amman; objects of Christian sacred heritage: Madaba, Mount Nebo; Christian military heritage sites: the castles of the Crusaders El Karak and Shobak; Islamic heritage sites:

Ajlun, Quseir-Amra, Qasr al-Hallabat, Qasr al-Harrana, Qasr al-Mushatta castles. Wadi Ram and the Dead Sea were analyzed in the natural heritage subsystem.

Subsection 3.2 «*Visual communications in the subsystem of subject-spatial environment*» analyzes the design of visual communications of cultural and natural heritage objects by blocks: information systems of static environment (tourist navigation systems, support systems) and information systems of dynamic environment (interactive information stands, video mapping, installations). It is established that in the design of visual communications of the subject-spatial environment accumulated a positive experience (typological diversity of cultural and natural heritage sites, which allows to test creative approaches in design; diversity contributes to the development of optimal samples; development of original ways of presenting information). Also negative aspects were defined (uneven provision of information systems of facilities; lack of common approaches and standards for the formation of information systems and the provision of research and support; incomplete provision of modern information systems of a dynamic environment and information systems that would allow access to information for people with disabilities).

In subsection 3.3 «*Logo as the main element of visual identification of cultural and natural heritage site*» it is revealed that in the system of visual communications the logo is one of the basic elements that allows to most accurately identify the cultural or natural heritage object according to its historical and cultural characteristics. The main approaches in the design of visual identification of cultural and natural heritage objects are defined as universal (exploitation of universal signs, proven forms and well-known images) and unique ones (exploitation of traditional graphic codes) approaches. It is stated that the majority of monuments are not provided with logos, colour and font standards, which significantly complicates the identification of information about them in the subject-spatial, printed and digital environments.

In subsection 3.4. «*Visual communications in the subsystem of the printing environment*» considers the design of visual communications in the printing environment system taking into account: visual characteristics of small printing forms;

features of design of corporate periodicals and book editions; nature and recognisability of printed advertising media.

Section 3.5 «*Visual communications in the digital environment subsystem*» based on the analysis of websites, applications, individual virtual tours and multimedia presentations proved the underutilization of the digital environment and proposed a number of approaches to form this system: in web design – appeal to font and ornamental; use of priority traditional colour models. In the formation of virtual reconstructions in the spatial structure – active development and adaptation to the conditions of the environment of video mapping capabilities; formation of a scenario based on local tradition. In the formation of multimedia presentations and virtual online tours: appeal to ethno-cultural identity, the use of recognizable national motifs.

In Section 4 «**VISUAL COMMUNICATION OF JORDAN'S CULTURAL AND NATURAL COMPLEXES IN A WORLD CONTEXT: COMPARISONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS**» a comparative analysis of the design of visual communications of Jordan's cultural and natural heritage sites with other countries has been conducted, and prospects for their development have been identified.

Subsection 4.1 «*Comparison of the design of visual communications of cultural and natural complexes of Jordan with other countries*» indicates that the state of design corresponds to most countries in Europe, Asia and Africa, their development and presentation have similar scenarios in the field of subject-spatial design and printing design. However, compared to some European countries, there is a lack of visual communication in the digital environment.

Subsection 4.2 «*Principles of design of visual communications of cultural and natural complexes in Jordan*» formulates the basic principles of design. Functional and ergonomic principles include the principle of safety and minimal interference in the monument, accessibility to the object of cultural and natural heritage, duplication of information systems. To aesthetic and artistic: the principles of unity of design of visual communications («visual pattern of the country») and providing the basic principles of design of visual communications. The semiotic principle is realized through the conformity of the design of visual communications, which ensures the

identification of the object of cultural and natural heritage in the regional and international context.

Subsection 4.3 «*Prospects for the development of visual communication design*» outlines the following prospects: development and adoption of a special program for the design of visual communications of cultural and natural heritage sites at the state level; bringing to a single style (visual patterns of the country) the design of visual communications of all objects of cultural and natural heritage of Jordan; balancing the visual communication design system; development of multimedia design systems at Jordanian cultural and natural heritage sites; improving the design system of visual communications of the digital environment (creation of special sites for individual objects, scientific sites); formation of strategy and program of complex adaptation of objects of cultural and natural heritage for the needs of persons with physical abilities; development of the design education system, in particular the introduction of disciplines related to web design and multimedia design in the curriculum.

The **CONCLUSIONS** summarize the results of scientific research.

Keywords: *design of visual communications, Jordan, globalization, regional trends, cultural and natural heritage.*

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА, В ЯКИХ ВІДОБРАЖЕНІ ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

***Статті у фахових наукових виданнях України,
та у збірниках, внесених до науко-метричних баз даних:***

1. Аль Равашдех, С. (2018), Феномен естетичного у традиційному мистецтві та дизайні Йорданії. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів: ЛНАМ, №35. с. 159-173.
2. Аль Равашдех, С. (2018), Чинники формотворення у сучасних логотипах Йорданії, *Культура і сучасність : альманах*, № 2, с. 158-163.
3. Аль Равашдех, С. (2018), Становлення та коротка характеристика сучасного графічного дизайну Йорданії. *Наукові записки Тернопільського*

національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: мистецтвознавство, за ред. О. Смоляка, Тернопіль, №2 (39). с.303-308.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав:

4. Al Rawashdeh, S. (2019), Globalization as a Form of Cultural Interaction in Contemporary Design Development. *Paradigm of Knowledge*. Sultanate of Oman. Muskat. № 4(36), p.102-112
5. Linda, S., Al Rawashdeh, S. (2021), Means of visual communications in the exhibitions of architectural heritage objects. *Paradigm of Knowledge*. Frankfurt. TK Meganom LLC. № 3(47), p.16-23 (особистий внесок здобувача полягає у зборі емпіричного матеріалу, проведеному аналізі дизайну візуальних комунікацій в експозиціях архітектурних пам'яток, участі у формулюванні висновків статті).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Аль Равашдех, С. (2017), Арабське каліграфічне письмо: традиції та практика застосування в сучасному дизайні. *Традиції та новації у дизайні: тези доповідей за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів, 15 листопада 2017 року*, Луцьк : Луцький національний технічний університет, с.160-162.
7. Аль Равашдех, С. (2017), Традиційні ремесла Йорданії на тижні дизайну в Аммані. *Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 145-річчю кафедри дизайну та основ архітектури НУ «Львівська політехніка», 28 грудня 2017 р.: збірник матеріалів і тез*, Львів: Видавництво НУ «ЛП», с.118-119.
8. Аль Равашдех, С. (2019), Взаємодія глобального та національного у візуальній культурі сучасності на прикладі Йорданії. *Всеукраїнська наукова конференція, присвячена пам'яті Ю.Липки. 31 травня 2019 р.: збірник матеріалів і тез*, Львів: Видавництво НУ «ЛП», с.98-99.
9. Аль Равашдех, С. (2019), Глобалізаційні тенденції у розвитку візуальних мистецтв Йорданії у ХХ ст. *Міжнародна наукова конференція «Освіта, пам'ять, місто. Присвячується пам'яті архітектора Івана Левинського»:*

збірник тез і матеріалів конференції, Львів, 27 вересня 2019 р. Відп.за вип.
проф. Б.С.Черкес; за заг.ред. С.М.Лінди. Львів: Видавництво НУ «ЛП»,
с.166-169.